

ской химии.

Она впервые позволила и сейчас позволяет химикам:

- рассматривать молекулу как систему, в которой существует строгий порядок связей между атомами,
- отбросить старые представления о непознаваемости структуры молекул,
- объяснять суть теории изомерии,
- понять, что органические соединения могут иметь не только плоскостное, но и пространственное строение,
- открыть и изучить явление стереохимии,
- предсказать существование неизвестных органических соединений и целенаправленно их синтезировать,
- разработать основы процессов полимеризации,
- систематизировать накопленный материал в органической и неорганической химии,
- понять природу химической связи атомов и выяснить суть их взаимного влияния,
- объяснить причину проявления веществом тех или иных химических свойств.

Отдавая дань великому значению работ А.М. Бутлерова для дальнейшего развития химии, в Восточноукраинском национальном университете им. В.Даля 4.04.11 была проведена студенческая конференция, посвященная А.М. Бутлерову и 150-летию создания его теории химического строения.

Литература

1. Биографии великих химиков. Перевод с нем. под ред. Быкова Г.В. – М.: Мир, 1981. – 390 с.
2. Быков Г.В. Исследования по истории органической химии / Г.В. Быков – М.: Наука, 1980. – 285 с.
3. Соловьев Ю.И. История развития химии в России / Ю.И. Соловьев. – М.: Наука, 1985. – 416 с.

ОСНОВНІ ЕТАПИ ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ АДВЕНТИВНОЇ ФРАКЦІЇ ФЛОРИ РОМЕНЬСЬКО-ПОЛТАВСЬКОГО ГЕОБОТАНІЧНОГО ОКРУГУ

Двірна Т.С. (м. Київ)

Рослинний покрив Роменсько-Полтавського геоботанічного округу (Білик, 1977) надзвичайно трансформований, що зумовлено традиційним для регіону розвитком сільського господарства (тваринництво, рослинництво), промисловості (нафтогазова, легка та важка) та транспорту, урбанізації та ін. Майже всі флористичні комплекси регіону (степовий, лучний, лісовий, прибережний) в значній мірі синантропізовані, а у їх складі відмічено чимало інвазійних видів рослин. Природна фракція флори збереглася фрагментарно та представлена головним чином про річках, в балках, рідше на плакорі.

Попереднє опрацювання та узагальнення літературних джерел дозволило виділити основні етапи вивчення флори регіону та її адвентивної фракції.

У перший період (XIX ст.) вивчення рослинного покриву регіону проводилося фрагментарно, переважно у двох аспектах: флористичному та господарському. У класичних працях О. Роговича (1853, 1855, 1869), Р. Траутфеттера (1855), В. Черняєва (1859), пізніше – В.В. Монтрезора (1886-1888, 1891, 1898), В. Черепаніна (1888, 1891-1892), І. Шмальгаузена (1886, 1895, 1897), Й. Пачоського (1892), А. Краснова (1894), В. Цингера (1896) та інших зафіксовані перші відомості про видовий склад флори різних регіонів

округу, наведені детальні місцезростання багатьох видів рослин, а для адвентивних – зазначено дані про їх батьківщину тощо.

Роботи Т. Августіновича (1841) та М. Арендаренка (1878) присвячені з'ясуванню стану поширення різних, цінних у господарському відношенні, груп рослин, зокрема лікарських, для території Лубенського повіту.

Другий етап (XX ст.) у дослідженні флори та рослинності регіону пов'язаний із працями К. Залеського (1914), М. Монтеверде (1915), Є. Лавренка (1917, 1928, 1940), Я. Лепченка (1924), С. Іллічевсько (1926-1927) Г. Білика (1957, 1972), І. Зоза (1928), М. Котова (1927), Д. Івашиним (1960), В. Соломахою (1982) та ін., в яких містяться оригінальні відомості щодо флори та рослинності регіону. Дані про видовий склад флори регіону містяться і в класичних зведеннях: «Флора СРСР» (1934-1967), «Флора УРСР» (1936-1965) та Визначниках (1950, 1965, 1987, 1988).

Третій етап (кінець XX ст. – початок XXI ст.) – сучасний період дослідження флори Роменсько-Полтавського геоботанічного округу, який пов'язаний з іменами В. С. Ткаченка (1991, 1993, 2001, 2003), Г. М. Лисенка (1993, 2003), І. А. Коротченко (1996-1999), Л. М. Гомлі (2001-2005), О. А. Жигаленка (2009), Н. О. Стецюк (2003, 2005, 2008) та ін., праці яких флористичного, геоботанічного та соціологічного спрямування. Зокрема багаторічні дослідження флори центральної частини регіону узагальнені в «Конспект флори Полтавської області. Вищі судинні рослини» (Байрак, Стецюк, 2008), у якому представлено 1512 видів судинних рослин, з яких понад 150 належать до адвентивних. Також фрагментарні дані щодо адвентивної фракції флори регіону подані у «Флора вищих судинних рослин Полтавського району» (Гомля, Давидов, 2008), «Конспект флори Лівобережного Придніпров'я. Судинні рослини» (Байрак, 1997), «Растительный покров Харьковщины» (Горелова, Алехин, 2002) та ін.

Спеціального вивчення адвентивної фракції флори Роменсько-Полтавського геоботанічного округу до цього часу не проводилося. Нашими дослідженнями започатковано дослідження адвентивної фракції флори регіону, з'ясуванням сучасного стану та її особливостей, вивчення інвазійного потенціалу. Опрацьовано літературні відомості про флору та рослинність регіону, гербарні колекції Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України (KW), в результаті якого виявлено нові для регіону види адвентивних рослин та їх нові локалітети.

Література

1. Байрак О. М. Конспект флори Лівобережного Придніпров'я. Судинні рослини. – Полтава: Верстка, 1997. – 164 с.
2. Байрак О. М., Стецюк Н. О. Конспект флори Полтавщини. Вищі судинні рослини. – Полтава: Верстка, 2008. – 196 с.
3. Геоботанічне районування Української РСР. – К.: Наукова думка, 1977. – 304 с.
4. Горелова Л. Н., Алехин А. А. Растительный покров Харьковщины: Очерк растительности, вопросы охраны, анотированный список сосудистых растений. – Харьков: ХНУ, 2002. – 231 с.
5. Білик Г.І., Ткаченко В.С. Зміни рослинного покриву степу Михайлівська цілина на Сумщині залежно від режиму заповідності // Укр. ботан. журн., 1973. 30, № 1. С. 89-95.
6. Жигаленко О. А. Лісова рослинність Ічнянського національного природного парку // Укр. ботан. журн., 2009, т.66., № 6.
7. Іллічевський С. О. Рослинність околиць м. Полтави // Записки Полтавського с.-г. політехнікуму. – Полтава, 1928 а. – Т.11. – С. 101 – 127.
8. Краснов А. Н. Материалы для флоры Полтавской губернии. – Харьков – 1891. – 116 с.
9. Лавренко Є., Зоз І. Рослинність цілини Михайлівського кінного заводу (кол. Капніста) Сумської округи// Охорона п'яток природи на Україні. – Харків, 1928. С. 23-36.

10. Ткаченко В.С., Генов А.П., Лисенко Г.М. Структурні зміни в рослинному покриві заповідного лучного степу «Михайлівська цілина» за даними великомасштабного картування у 2001 р..// Вісті Біосферного заповідника «Асканія-Нова», 2003. Т.5. С. 7-17.
11. Шмальгаузен И. Ф. Флора Средней и Южной России, Крыма и Северного Кавказа: Руководство для определения семенных и высших споровых растений. – К., 1887. – Т. 1-2. – 880 с.

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Дзюбенко Д.А., Новописьменний С.А. (м. Полтава)

Першою в історії людства формою існування природознавства була так звана натурфілософія, або філософія природи. Остання характеризувалася чисто умовляним тлумаченням природного світу в його цілісності. Вважалося, що в її натурфілософській формі відведена роль «науки наук», «цариці наук», тому що вона є умістищем усіх людських знань про навколишній світ, а природничі науки є лише її складовими частинами.

Історія природознавства сягає своїм корінням у сиву давнину, коли люди, на пошуках засобів для існування поглиблювала свої уявлення про оточуючий світ. Це були уривчасті відомості про корисні рослини, про тварин, які були об'єктами полювання або становили небезпеку. Ці відомості постійно нагромаджувалися у зв'язку з прирученням тварин і розвитком землеробства. Перші систематизовані знання про оточуючий світ сформувалися в Давній Греції і Давньому Римі.

Вивчення історії природознавства має досить велике значення та актуальне у всі часи та епохи існування цивілізації.

Мислителі Давньої Греції шукали певний першопочаток, з якого все почалося. Уже в ті далекі часи з'явилися перші уявлення про матеріальність світу. Античні мислителі VI—V ст. до н.е. вважали основою всього сущого воду, безмежну матерію, повітря, вогонь, атом [6]. Емпедокл (490—430 рр. до н.е.) усе різноманіття природи зводив до чотирьох вічних «коренів речей» — вогню, повітря, води і землі, які, сполучаючись у різних комбінаціях і співвідношеннях, дають початок тілам природи. Стверджуючи, що живе утворилося з неживого під впливом природних факторів, Емпедокл не міг погодитися з тим, що шляхом самозародження виникли відразу складні речовини. Він вважав, що спочатку утворилися частини складного, які пізніше випадково поєдналися. Розвиток давньогрецької медицини пов'язаний з іменем легендарного Гіппократа (460—377 рр. до н.е.), праці якого є найбільш повним зібранням тогочасних знань у галузі медицини, а також анатомії, фізіології, ембріології [2]. У IV-III ст. до н.е. виникає філософська система Платона (427—347 рр. до н.е.), яка залишила глибокий слід в історії філософії і науки: біологічні погляди Платона, викладені в діалозі «Тімей», формувалися під впливом його загально-філософських поглядів. Життя, на його думку, почалося на Землі з появою людського роду. Засновником античного природознавства справедливо вважається Аристотель (384 — 322 рр. до н.е.) — філософ, учений-енциклопедист, що навчався у Платона в Афінах, був вихователем Олександра Македонського. У 355 р. до н.е. він заснував Лікей, або школу перипатетиків, з натуралістичним ухилом. Відомі його трактати «Історія тварин», «Про частини тварин», «Про виникнення тварин» [1,6]. Його учень і послідовник філософ-енциклопедист Теофраст Ерезійський (370-4285 рр. до н.е.) є творцем давньогрецької ботаніки, основи якої викладені в його працях «Історія рослин», «Про виникнення: рослин» та «Про причини рослин». Панування натурфілософії обумовило такі особливості давньогрецької науки, як абстрактність і абстрагованість від конкретних фактів. Кожен учений, що одночасно був і філософом, намагався уявити усю світобу-